

KRISTIAN KRÄN

AORTA

MARCO GRIZELJ

Två är bättre än en

De träffades för tjugo år sedan, blev klasskamrater på Fotohögskolan i Göteborg och har hållit ihop sedan dess. Idag kombinerar fotografduon Aorta reklamjobb och egna projekt.

TEXT: MARIA STEEN FOTO: AORTA

Bakom namnet Aorta står Marco Grizelj, 40, och Kristian Krän, 40, två jordnära och lågmälda Göteborgsfotografer som både bor och har studio i stadsdelen Majorna.

Men bakom det prestigelösa döljer sig perfektionism och egensinnighet. För Marco och Kristian är det en hederssak att alltid försöka skruva upp temperaturen på verkligheten ytterligare några grader.

Kristian började som dokumentärfotograf. Under ett år var han svartvitt-kopist åt Anders Petersen.

– Jag stod i en källare i Gamla Stan i grön labbrock, lyssnade på Tom Waits, drack whiskey och kopierade.

Det var 1991. Ungefär samtidigt flyttade Marco till Stockholm där han hade småjobb som stillbildsfotograf. Han arbetade bland annat med regissören Staffan Hildebrands ungdomsfilmer. Studier i filmvetenskap följdes av en kort tid som assistent åt modelfotografen Tomas Gidén.

Åren innan Stockholm räknar han som en nybörjarfas. Det var strandpromenader och svartvita bilder av ilandflutna föremål, porträttexperiment och mycket läsning, främst av faktaböcker om ljussättning från 40- och 50-talet, skrivna av gamla Hollywoodfotografer.

– Det finns en gedigen kunskap i de där böckerna, jag använder dem fortfarande som referenslitteratur då och då, säger han.

På ett kafé i Stockholm en tidig morgon 1994 var det dags för Marco och Kristian att sammanföras av slumpen. Marco berättar.

– Det var bara vi där. Jag höll på att göra i ordning bilder i ett paket och såg att han också höll på med det. *Du verkar också hålla på med fotografi*, sa han. *Jag söker till Fotohögskolan i Göteborg*, sa jag. *Det gör jag också*, sa han.

Kristian Krän och Marco Grizelj i studion.

För GP Söndag

För Atlas

För Kosta Boda

De gör nästan allting tillsammans. Så har det varit sedan de blev klasskamrater på Fotohögskolan i Göteborg. Där upptäckte Marco och Kristian de kreativa vinsterna med att jobba i par och 1996, efter första skolåret, startade de företaget Aorta.

Som examensprojekt plåtade de dödsmasker* som hittades på Naturhistoriska Museets vind. De fascinerades av maskernas starka ansiktsuttryck och med hjälp av långa slutartider fick de ansiktena att se levande ut igen.

– Vi tyckte att de förtjänade lite mer respekt än att bara ligga och damma på en vind. Utställningen var ett sätt att ge dem den värdiga begravning de kanske aldrig fick, säger Marco.

Det mörka var så genomgående i Marco och Kristians arbete under de här åren att de gick under smeknamnet "Bröderna Död" på Fotohögskolan. De förklarar mörkret med att de funderade mycket på frågor om livet, döden och människans plats i universum.

I en nyinköpt folkabuss kuskade de sedan runt i Europa en sommar, till de stora museerna i jakt på fler dödsmasker till examensprojektet.

– Det var en ganska sammansvetsande resa, konstaterar Kristian.

– Vi sov i folkabussen men i bagaget hade vi kostymer som vi bytte om till på morgonen. Det var ju inte bara att gå in hur som helst på de där institutionerna, fortsätter Marco.

Att de arbetat ihop länge märks tydligt, de pratar växelvis men skrattar samtidigt.

De svartvita dödsmaskerna på lithfilm i stora ljuslådar blev deras examensutställning på Röda Sten i Göteborg.

– Jag tror att vi hade flera tusen besökare. Kulturnyheterna och alla möjliga var där och vi tänkte: *Wow! Nu kommer den här att gå vidare... Vad kommer att hända nu?* Men efteråt blev det bara tyst. Och då menar jag helt tyst, säger Kristian.

Någonstans här insåg de hur hårt de behövde jobba för att få saker att fortsätta hända.

1999 började de fotografera för Göteborgs Stadsteater där en modig marknadschef tillät dem växa i både idéarbete och bildspråk. Vid sidan om arrangerade de fester.

När vuxenlivets ekonomiska tumskrivar drogs åt bestämde de sig för att satsa på kombinationen reklamjobb och egna projekt. Men en viktig pusselbit fattades fortfarande. Agenten. Aortas mörka stil vann tyvärr inget gehör hos de svenska agenterna.

– Flera sa: *Åh vad fint. Så konstnärligt. Vi hör.*

De skrattar åt minnet.

På internet fann de i stället agenten Bransch i Hamburg. De uppmanades att flytta till New York eller Paris. De gav sig av men ett år senare var de hemma igen, Paris var inget för dem.

Efter en plåtning för ett klädmärke fick de till sist kontrakt med en svensk agent, LundLund.

– Det är ofta så i Sverige känns det som. Går man inte via rätt kanaler är det nästan bättre att gå utanför hela sfären och i stället se till att de kommer till oss, säger Kristian.

Marco och Kristian tänker efter men kommer inte på några nackdelar med att jobba i par. När den ene fotograferar kan den andre "pilla med ljuset" eller prata med AD:n. Tryter idéerna bakom kameran tar den andre över och jobbar vidare i samma, eller kanske en annan riktning. Att sätta egot åt sidan och kameran på stativ är en del av arbetssättet.

– Det är egentligen inte så konstigt att vara två fotografer. Tänk bara på när man gör en film, då är man jättemånga. Det handlar bara om att komma fram till ett bra slutresultat. Vem som trycker på knappen är egentligen oväsentligt, säger Kristian.

Aorta bygger sina bilder som scener i en kortfilm. Modellerna är karaktärer med egna roller.

– Det är svårt att fota modeller i kläder mot en bakgrund i artificiella poser. Ja, vi tycker att det är nästan generande, säger Marco.

De beskriver sina bilder som icke-artificiella men får då och då höra att de ser manipulerade ut. Själva säger de att de fotoshoppa mindre och mindre. En tumregel är att röra modellernas hud så lite som möjligt i datorn.

– För att komma bort från den plastiga världen, förklarar Kristian.

Däremot lägger de till eller drar ifrån bildelement när de anser att det behövs. Ett sätt är att först ta en grundbild av scenen, utan människor, och sedan klippa in eller flytta runt element i efterhand.

– Mest handlar det om ljussättning, vi jobbar mycket med ljuset, säger Marco.

De beskriver det som hårt men ändå mjukt.

– Vi har nästan alltid ett bakljus. Som i en film där man försöker separera personen från bakgrunden, säger Kristian.

För att ge ljuset en yta att reflektera i ber Marco och Kristian oftast makeup-artisten att ge modellernas hud en rejäl dos av lyster och glans.

– Med ljuset försöker vi hela tiden skulptera fram volym och struktur, fortsätter Marco.

Med en touche av mjukt ljus framifrån hindrar de skuggor från att becka igen. Det mjuka sällan i någon större mängd, det dränerar motivet på struktur och ansletsdrag förvandlas till platta prickar.

”Vi sov i folkabussen men i bagaget hade vi kostymer som vi bytte om till på morgonen.

Även om de första tio åren var ”minst sagt hårda” så tycker de att de numera har bra flyt med en agent i Sverige och en utomlands. De har sällan mer än två veckors uppdrag planerade.

– Ibland vet man inte hur man ska få ihop det men efter en intensiv period kan det plötsligt bli helt tomt i kalendern, säger Kristian.

Tvärtemot vad många kanske tror är det inte fotograferingen som tar mest tid utan allt runt omkring: telefon, mejl, offerter och förberedelser.

Ett stort redaktionellt modereportage signerat Aorta kan kosta upp till 100 000 kronor att genomföra. Ibland har de betalt allt själva. Modemagasinen fungerar i många fall mer som skyltfönster än intäktskälla för fotografer.

– Många tidningar betalar noll. Men det här pratas det väldigt lite om nuförtiden, säger Marco och formar en stor nolla med händerna.

Aorta har 8 000 följare i det kreativa nätverket Behance men när samtalet kommer in på marknadsföring säger de sig ändå ha ”jättesvårt för att fläka ut sig”.

Kristian och Marcos bästa tips

- 1** Våga sätta allt annat åt sidan när du genomför ett projekt. Låt dig inte distraheras. Fullfölj!
- 2** Lär dig ljussättningens hantverk ordentligt.
- 3** Ha en vision för ditt företag och dina projekt.
- 4** "Downtime is a killer." Alla fotografer kommer in i lugna perioder och då töms den ekonomiska buffer-ten. Se därför till att alltid ha något uppdrag som bara tickar på. Och fiska i flera sjöar, då ökar chanserna att det nappar någonstans.
- 5** Avsätt tid för kreativt tänkande och idé-skissande. Boka in en timme ibland då du verkligen struntar i allt annat.

”Den som utan att låta sig distraheras fullföljer en idé ända ner på detaljnivå – den vinner.

– Även om vi är i Uruguay och fotar en häst utklädd till enhörning så gör vi ändå ingen grej av det. Det känns väldigt konstigt att hojta *Titta på oss, titta på oss!* trots att många säger att det är det man ska göra i den här branschen.

Idag ska man synas på Facebook och överallt, säger de.

– Visst, det är säkert bra men – vad ska man synas med? frågar Kristian retoriskt.

Marco och Kristian tror mer på att göra bilder som väcker intresse än ständiga statusuppdateringar på Facebook om allt och inget.

Framtidens fotografer kommer att vara många till antalet men troligtvis är det bara de i toppskiktet som kommer att kunna försörja sig på det, gissar de.

– Förut hade många fotografer sin ekonomiska bas i småjobben. Brödlimpor mot vit bakgrund. Skarpa bilder i rätt färger. Det räckte. Alla de jobben är borta nu. I dag handlar det ännu mer om att sticka ut, säger Marco.

– Och att kunna fokusera, tillägger Kristian.

Marco ser de ständigt ökande distraktionerna vi har omkring oss som ett av de största hindren för att lyckas med egna projekt.

– Det är en märklig tid vi lever i, säger han eftertänksamt. Den som utan att låta sig distraheras fullföljer en idé ända ner på detaljnivå – den vinner.

Det gäller också att ta sitt eget projekt på lika stort allvar som beställda uppdrag. En fotograf som Aorta gärna inspireras av i det avseendet är amerikanen Gregory Crewdson, känd för sina filmliknande, dramatiskt ljussatta och arrangerade förortsmiljöer.

– Bara för att man har en viss summa pengar är det inte bara att köra på med ett eget projekt, fortsätter Kristian. Du vet aldrig vilka jobb du har efteråt och hjulen måste alltid rulla. Men man måste våga ta en risk, gör man det så får det bli vad det blir, då har man åtminstone gjort det till hundra procent.

– Men det är fullföljandet som är det absolut svåraste, säger Marco. ■

** Gipsavgjutningar av döda människor gjorda av forskare 1830–1920. Forskningens syfte var att verifiera sambandet mellan skallens form och personlighetsdrag. Läran kallades frenologi och blommade under trettioalet ut som nazisternas raslära.*

Aortas utrustning

Mellanformatskamera, digital Hasselblad med 60 miljoner pixlar.

Småbildskamera, Nikon D800.

Elinchrome och Profoto studioblixtar